

זבחים מז

משה שווערד

הבעלים מפגלין

1. שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן רלד

...א) דבר קושיית העולם על מה שכתב הרמב"ם שאם נתפגלה המנחה אין המים בודקין אותה, א"כ למ"ד הבעלים מפגלין א"כ מה ראי' מדלא נבדקה שטהורה היא שמא פיגלה המנחה בדיבורה בלחש דאי אפשר שתבטא ולא תניע בשפתי', ותירץ הבן יקיר נ"י עפ"י דברי התוס' זבחים (כ"ט ע"א) בהא דמקום משולש כתבו דיש מפרשים דצריך המחשב לעמוד בעזרה, שאם עומד חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה לא מהני מחשבתו, ועל כן הוא הדין למ"ד הבעלים מפגלין לא מהני רק אם הבעלים עומדים בעזרה, וא"כ הסוטה שאינה עומדת בעזרה רק בשעת תנופה ובשעת הקרבה היא עומדת בעזרת נשים כדאיתא בפרק האיש מקדש (נ"ב ע"ב) אשה בעזרה מנין. ולא הי' צריך להביא ממרחק לחמו כי כן מבואר במס' סוטה [כ ע"ב] וברמב"ם הלכות סוטה [פ"ג הט"ז] שמעמד האשה הי' בעזרת נשים ולא מהני מחשבתה, ודברים נכונים המה, אך זה לשיטת היש מפרשים, אבל מה נעשה להתוס' שדחו פירוש הי"מ...

ג) אבל מה נעשה, שרש"י עצמו פירש שהבעלים מפגלין בעבודת הכהן אם קיבל הכהן כו', וצריכין לומר דרש"י סבירא לי' כתוס' יומא (י"ט ע"ב) דאיבעיא דנדרים (ל"ה ע"ב) שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא לא איפשטא מדר"ה ברי' דר"י, דר"ה ברי' דר"י לא אמר אלא דעל כרחין שלוחי דרחמנא נמי נינהו, דאי שלוחי דידן לבד מי איכא מידי כו' מ"מ יוכל להיות שהם שלוחי דידן ושד"ר, וזה בעיית הש"ס נדרים שלוחי דידן נינהו ולא שייך מי איכא מידי כיון דשד"ר ג"כ, וא"כ יש לומר דר"א ברי' סבירא לי' שלוחי דידן נינהו, והא דלא פשיט מדר"א ברי' דשלוחי דידן, י"ל דר"א ברי' יליף מוהקריב המקריב דבעלים קרויים מקריב, ע"כ לוחי דידן נינהו, משא"כ לרבנן דלית להו לימוד זה שלוחי דרחמנא נינהו, מ"מ כיון דלטעמא דבעלים מפגלין משום שליחות, ובנדרים דבעי למיפשט הבעיא ממקריב עליו קיני זבות ש"מ שלוחי דרחמנא נינהו, ודחי כר' יוחנן דאמר הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה וכיון דמחוסרי כפרה א"צ דעת ע"כ לאו שלוחי דידן נינהו יעיי"ש, וא"כ במנחת סוטה דאיתא בירושלמי ריש פרק הי' מביא [פ"ב ה"א] דמנחת סוטה ג"כ בעלה מביא עלי' חוץ מדעתה, א"כ הכהן לאו שליח שלה הוא ואין מחשבתה שלה כלום, ומלבד זה כן הסברא, כיון שאין לה רשות בזה אם להקריב אם שלא להקריב איך יועיל מחשבתה:

2. ספר גבורת שמונים

[היינו בדוקא כשהכהן עושה סתם אבל אם מחשב להדיא במחשבה כשירה אז מחשבת הכהן אלימא טפי ומבטלת מחשבת הבעלים]

- ואולי יש לדייק כן מדברי רש"י זבחים דף מז/א ד"ה "שמעתי שהבעלים מפגלין" שכתב "בעבודת הכהן אם קיבל הכהן בשתיקה וחיטבו הבעלים עליה על פיגול הוי פיגול"

3. קרן אורה על מסכת זבחים דף מז/א

גמרא אמר אביי ... ויש להסתפק למ"ד דהבעלים מפגלין על מי חל האזהרה אי על הבעלים או על כהן העובד די"ל דבעלים בכלל המקריב לא יחשב אבל הכהן העובד אינו מוזהר כיון דאינו מחשב כלל. או י"ל דהכהן מוזהר שלא לשחוט במחשבת בעלים והבעלים אינן מוזהרים כיון דלא עבדי עבודה ונהי דלענין פיגול הוי לאו שאין בו מעשה נפ"מ לענין שחיטה לעבודת גלולים ובעלים חיטבו אי חייב השוחט משום שוחט לעבודת גלולים אי לא וצ"ע ועי' סוף טבול יום דאמר ר' יוסי ג"כ כהאי לישנא דמתניתין ע"ש ואין הלכה כמותו שם ועי' בתוי"ט ובתוספתא שם. הדרך עלך תית שמאי פרק רבעי:

איזהו מקומן של זבחים

1. שו"ע אורח חיים - סימן נ - טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן:

(א) קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פ' איזהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל, כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא, דברייתא דר' ישמעאל הוי במקום גמרא, שהמדרש כגמרא:

2. בית יוסף אורח חיים סימן נ

... וכתב הרא"ה (ח' ברכות לב.) שתיקנו לשנות פרק איזהו מקומן לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה מסיני עכ"ל:

3. תפארת ישראל אות כד

עיי"ש ["כמו שנמסר ממשנה... ולהכי נקט 'קלעים'...]

4. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן נ

(ב) ללמוד. עיי"ן מ"א. ... והא דקבעו פרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל, כי אחר פרשת התמיד לומדים ענין הקרבנות משנה, והא דקבעו דווקא זה הפרק ולא פרק אחר ממסכת זבחים, לפי שאין באותו פרק מחלוקת, עיי"ן ב"י בשם הרא"ה [פקדת הלויים ברכות עמוד פח]. (ואי קשיא דזבחים נ"ז ב' מוקי לה כר' אלעזר בן עזריה, מכל מקום כל מה ששנוי שם אין בו מחלוקת, דלר' עקיבא נמי להרחיק, רק מלת "אלא" דאיך לה התם, ומשום זה שפיר מקרי אין בו מחלוקת. ...

5. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב

וכתבו בשם רב עמרם ז"ל כי מפני מימרא זו נהגו העם בכל יום שחרית לקרוא פרשה של תורה את קרבני לחמי וזהו מקרא, ואח"כ פרק איזהו מקומן משום משנה, ואחר כך רבי ישמעאל אומר משום תלמוד, כדי שיצאו בזה ידי חובה אותם שאין להם פנאי כל היום ללמוד, וזה שבררו להם פרק איזהו מקומן יותר משאר הפרקים, אומר מורי גר"ו מפני שכולו שנוי בלא שום מחלוקת כלל, ואע"פ שאין כולו הלכה דהא קתני הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואנן קיימא לן לדעת רבינו הרמב"ן ז"ל כרבי עקיבא דסבירא ליה אכילת פסחים כל הלילה, דהא איכא חדא סתמא כוותיה במסכת מגילה בפ"ב (כ' ב'), מ"מ אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים.

6. רבנו בחיי על ויקרא פרק ז פסוק לו

ודרשו חז"ל (מנחות קי.) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם וגו', כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת מנחה כאילו הקריב מנחה, בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת. והענין שהוא מתבונן בביאור הפרשה אל איזה ענין היא רומזת, כי מתוך כך יתגלו עיני שכלו ויבינו נפלאות מתורת הקרבנות, ובזה ישתדל יותר בקיום התורה והמצוות ויהיו עוונותיו נמחלין לו כאילו הקריב קרבן, כי אין לומר שתהיה הכוונה שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקיה הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירושה. וכיוצא בזה אמרו (ברכות ד ע"ב) כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, הכוונה כי מתוך שיתבונן במה שיראו הפסוקים ואל מה שירמזו, אז יכיר ויבחין נפלאות תמים דעים ויתחזק לבו באמונת ה' יתברך ועבודתו, ובזה יירש חי העולם הבא. ומטעם זה תיקנו ז"ל בסדר תפילתנו משנת איזהו מקומן לאומרה בכל בוקר ובוקר, ואמרו על זה (תענית כז ע"ב) אמר הקב"ה בזמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני:

7. ספר דברי סופרים - אות כא

ועל כן העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב (מנחות ק"י.) על ידי החשק שיש לו בלימוד מתי יבוא לידי ויקיימנו דזהו עיקר הלימוד ועסק בתורה על מנת לעשות... מצד האדם צריך להיות כל השתדלותו על הכוונה ומחשבה לשם שמים בכל דבר ואל תהיו כעבדים המשמשים וכו':

8. משנה ברורה סימן נ:ב

שהמדרש כגמרא - ... וכן בחרו במשנת איזהו מקומן וקבעוה אחר התמיד משום שנא' ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי וכי בכל מקום מקטירין ומגישין אלא אלו ת"ח שעוסקין בהלכות עבודה בכל יום בכל מקום שהם מעלה אני עליהם כאלו מקטירין ומגישין לשמי ועוד מפני שבפרק זה אין בו מחלוקת והוא משנה ברורה למשה מסיני. ואין קריאת פרק זה וברייתא זו עולה ללימוד משנה ותלמוד אלא למי שמבין אבל למי שאינו מבין צריך ללמוד ולהבין שאל"כ אינו נחשב ללימוד דדוקא בתפלה אף שאינו מבין הקב"ה יודע כוונתו אבל אם אומר המשנה והברייתא ואינו מבין אינו נקרא לימוד ובפרט עמי הארצות צריך שיבינו הפירוש כדי שיצאו בזה ידי לימוד מקרא ומשנה וגמרא שצריך האדם ללמוד בכל יום. כתב של"ה כשאומר איזהו מקומן או במה מדליקין או פטום הקטורת יעשה קול ניגון דמשניות עיי"ש:

אי סכין צריך שיהיה דווקא כלי שרת

1. תוד"ה איזהו

2. תוספות מסכת חולין דף ג עמוד א

כגון דבדק קרומית של קנה - ואם תאמר והיאך ישחוט בקרומית של קנה והא בעינן כלי כדמוכה בסוף התודה (מנחות דף פב:) ובסוף דם חטאת (זבחים דף צז:) דדריש מדכתיב ויקח את המאכלת לשחוט את בנו דעולה טעונה כלי וילפינן כולהו מעולה וי"ל כגון דתיקנה לקרומית ועשאה כעין כלי ואע"ג דקיימא לן כרבי דאמר פ' החליל (סוכה דף נ:) אין עושין כלי שרת של עץ ופליג אר' יוסי בר רבי יהודה דאמר בפרק החליל עושין כלי שרת של עץ לשחיטת קדשים לא בעינן כלי שרת דבפרק התודה (מנחות דף עח:) אמרי' דסכין מקדשה ככלי שרת וכן משמע בתוספתא דקתני חומר בקמיצה מבשחיטה שהקמיצה טעונה כלי והשחיטה אינה טעונה כלי אלא אפילו קרומית של קנה ועל כרחק לא בעי למימר דאינה טעונה כלי כלל דהא ילפינן מעולה דטעונה כלי אלא דאינה טעונה כלי שרת קאמר מיהו יש לדחות דלא בעינן כלי יפה קאמר ולא פסלינן קרומית של קנה משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדפריך גמרא בסוטה (דף יד:) גבי כפיפה מצרית דהתם דורון הוא דדרך להביאו בכלי נאה אבל בשחיטה לא חיישינן אי נמי כפיפה מצרית מכווערת יותר מקרומית של קנה ורבינו אפרים היה מביא ראייה מדתנן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף מז.) שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ואילו שחיטתן בכלי שרת לא קתני כדקתני גבי קבלה ואין זה ראייה דגבי קבלה נמי לא הזכיר אלא לאשמועינן דבעי שיהא גם הכלי בצפון לאפוקי אם הכלי בדרום והבהמה בצפון והדם מקלח בתוכו תדע דבקדשים קלים דלא בעי צפון לא חש להזכיר קבלה בכלי שרת ובפ' כל הזבחים שקבל דמן (שם כו.) דתנן קדשים קלים שחיטתן בפנים וקבול דמן בכלי שרת בפנים התם נמי אתא לאשמועינן דצריך שיהא הכלי בפנים לאפוקי אם רוב הכלי בחוץ ומיעוטו בפנים ומקבל הדם במיעוט שבפנים אע"ג שאין נפסל ביוצא.

3. לחם משנה הלכות מעשה הקרבנות פרק ד הלכה ז

אפילו בקרומית של קנה וכו'. התוס' ז"ל בפ"ק דחולין (דף ג') ובריש פרק איזהו מקומן בשם רבינו אפרים כתבו דלא בעינן כלי שרת בשחיטה ומ"מ סכין בעינן שיהא כלי ואתי שפיר לפ"ז למה לא אמרו במשנה ושחיטתן בכלי שרת בצפון כמו שאמרו גבי קבלה אלא ודאי לא בעינן כלי שרת אבל מ"מ כלי בעינן כדמוכה בסוף התודה ובסוף דם חטאת דדריש מדכתיב ויקח את המאכלת לשחוט את בנו דמשמע דבעינן כלי ובריש איזהו מקומן דחו התוס' ז"ל סברא זו וכתבו דבעינן שיהא הסכין כלי השרת והאריכו שם...

4. ספר חזו"א [קדשים ס' לב:יא]

שם והכא בסכין קמפלגי כו', נראה דלאו סכין מקדש אלא שחיטה מקדשת ולשון סכין כמו סכין מושכתן למה שהן ור"ל שחיטה והכונה דענין קידוש שחיטה אינה כענין קידוש כלי דהתם בעינן שיבוא הדבר לתוך אור של המקדש אבל הכא שחיטה שהיא תחלת עבודה מושכת אחריה הלחם וכן הא דאמר לעיל ט"ז ב' דם סכין מקדשא ל' היינו שחיטה ור"ל דשחיטה שהיא עבודה ומוציאה הדם מתוסף קדושה בדם [ואע"ג דצריך עדיין קידוש כלי הרבה קדושות יש זו למעלה מזו עד שהוא ראוי להקרבה] ולא יתכן דסכין ממש מקדש שאין הסכין נוגע בדם כלל וכש"כ שאין הסכין מקדש הלחם אלא הסכין משמש לשחיטה ואף אי בעי כ"ש לשחיטה מ"מ אינה מקדשת אלא זה תנאי בשחיטה וכש"כ אי סכין לאו כ"ש וכמש"כ תו' חולין ג' א'.

5. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ד הלכה ז

כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחלה אלא בסכין מכלי שרת, ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין אפילו בקרומית של קנה כשרין.

6. לחם משנה הלכות מעשה הקרבנות פרק ד הלכה ז

...ולרבינו ז"ל נראה שיש לו דעת שלישית דאפילו כלי לא בעי דהכי משמע לשון קרומית של קנה דאינו כלי והא דאמרי' בסוף התודה ובסוף פ' דם חטאת דבעינן כלי היינו לכתחלה:

7. קרו אורה על מסכת זבחים דף מז/א

התוס' ז"ל האריכו לדקדק אי סכין צריך שיהיה דווקא כלי שרת והביאו דברי התוספתא ע"ש. והרמב"ם ז"ל (פרק ד מה' מעשה הקרבנות הלכה ז) הכריע וכתב דלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אפילו בקרומית של קנה כשר כחולין ומשמע דבדיעבד לא בעינן כלי כחולין. וכ"כ הלחם משנה ז"ל שם בפ"ד מה' מעשה הקרבנות ולשון התוספתא קמיצה טעונה כלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה מסייע ל' אלא דתו תנא התם חומר בשחיטה מבמליקה שהשחיטה טעונה כלי כו' משמע דשחיטה טעונה כלי וי"ל דלכתחילה קאמר דטעונה כלי או לאו דוקא כלי קאמר אלא דבר המטלטל לאפוקי ציפורן דפסול לשחיטה: